

משחית הלשון העבובי

השני שנכנע בחקרי

"מתח רב שרר במקום (התנח"ל לות חלמיש). בתחילת השבוע נק" לעו שניים מתושבי ההתנחלות להגנה בכפר עבוד. הם נתקלו במחסום אבנים, אחד המתנחלים ירה והרג שני ערבים. אתמול בבר-קר שוחרר בערבות וחזר לביתו. המתנחל השני שנפגע בתקרית, רפי בן-בסט, שהוא גם המזכיר של חלמיש, היה אתמול המארמ של שרון."

רוני סומק, שרון התחשב עם פרס, ידיעות אחרונות, 1.3.88, מוסף, 24 עעות"

להיות רב בישראל, אילו רציתי בכך". וגם זה: המוקד הרדאמי היה ונותר כאן במישור הברתי פוליטי, למה העמקה בעיצוב הרמיות. די להיזכר במחוזות של טנסי וויליאמס או בסרטם של לואיס בונואל כדי לעמוד על ההבדל המשמעותי הזה. אצל האחרון תופשת הנטייה הקאטולית המובהקת — שאינה חזקה כנראה מרחק כה רב מאיתנו — לחלק או לחצות את העולם הסובב למערכות כפולות של טומאה/טריה, מצוות/חטאים וכיוצא בזה — מקום מרכזי ביותר. יחד עם זאת, אצל בונואל, בסיוון מהמריבה, תמה ובהכרח מנוטרלת, לאימפוסט, הוא לא של הקדוש הנוצרי — כי אם של בונואל עצמו. ביצאנית הצמרת. בחשווקה אפלה, המוקד הרדאמי הוא תמיד האדם עצמו, ואילו היורה החברתית משנית לו. האופן שבו גיבורת יצאנית הצמרת מפצלת ומפרידה, "בראשה", רכיבים של אילמות, גסות ותוסקה בפאנטיסיה עשירה ומפורטת — מדמות בעלה הנתורת, עבורה, טוריה, תמה ובהכרח מנוטרלת, לאימפוסט, הוא אופייני מבחינה זו כדוגמה של חיצוי המציאות לטרף/כשר, טמא/טהור. כך גם אצל גיבור חשווקה אפלה. מתיאו, החוצה ומבטרת את הערה שבה הוא פוגש לשתי רמיות, כלומר תופשת אותה כשתי מהויות סותרות: אחת צחה ועקרה סטרילית, והשניה חושנית ומשוקצת. בשני הסרטים, הרדאמה, אחיחי הסטע הרגשי אינטלקטואלי באמצעות מה שהגמד (עוד מוטב המזכיר את ענח הוסר) הפאלי הממזרי מגדיר באוזני מתיאו כ"שיעור פרטי", נרקמת בתחום או כגבולות הנפש של אדם אחד (הגאולה, במידה והיא באה, פוקרת את היחיד, לא את הציבור). בהקשר זה, ועל רקע ההתלבטות בין אמונה וחופש שחיה במרכז ענח הזמר, אפשר אולי להגדיר חילוניות כתפישה הגורסת שהאדם הוא נושא, סובייקט, שלחוניותו, חיי הרגש, הדימוי והמחשבה שלו יש ישות ותוקף. מכאן גם ניתן המתפקד למחצה, בעל הכיפה הסרוגה, המונחת לעיתים ככיס, אשר איבד את מקומו כממשותף מתוכנת של מסורת, מי שחיו נטענים משמעות וחיוניות רק במידה והוא מקיים פולחן זה או אחר (מכאן הריקנות שמחסים החרדים לחיי החילוני, היתפשים בעיניהם, כננות נאיבית, חסרית משמעות), ואשר באווירה הרדממשעי של התרבות החילונית הוא חש כבעל-זימים שהוטל אל החוף.

חיים באר תופש את משבר ההתפקדות כציוניות, או שמה, כאשר מדובר ברב הפיקודי שלו, בקרני.

עורה

עריק מצבא הנוסטאלגיה

רוני סומק 7 שורות על פלא הירקון צילומים מיכאל רורברגר הוצאת אופטובסקי. 106 עמ'

— ובאמת, איך אפשר למצות בשבע שורות את פלא הירקון. מסתבר שרוני סומק מצליח, כי אחת, יותר משהוא פלא הירקון שבו. רק סיה אלה, עוברת", הוא פלא השיר המתמלא של מחוללית.

ספר געגועים לתלאיבי, זו שיטנה וזו שהיתה וזו שלא היתה מעולם. אני אוהבת להתגעגע לתלאיבי ואף לחוות בפלאיה" בעד עיניו של

רוני סומק — רומאניקן רגיש שאילף את עטו לגדל את שורתיו היפות, החזקות ביותר דווקא בערוגות הרמייה של השווא. לכאורה, שירי נוסטאלגיה, אבל הנוסטאלגיה של סומק זמנה, לרוב, זמן הווה ובעציה ציבוע האפר והאפרוריות. חבל שאין קירקס בעיר הזאת. חבל אבל זו עובדה. מה שאינו מונע בעד עירו של סומק מלהישלף "כמו אקדה" של להטוטן-קירקסס מנוסה.

כן, אנוחנו עדיין עומדים בתחומי פלא הירקון, פילאי תלאיבי הלאימפליאה. אותה אוהב סומק כדרך שאוהבים אשה אחרי בלוטה, כשזוכרים לה גם את ימי העדנה והחסד שלא ישונו: בינואר 84 גם פרדס הוא אטקציה / גם ממטרה או / קילשון, אין מה לעשות, ארץ ישראל לא גרה כאן יותר..."

שורות חזקות שמן הראוי לחקוק אותן ברחבת הכניסה למוסיאון-הארץ — המטאפורי מובן. הספר שלפנינו מכיל 25 שירי תלאיבי, לא כולם בני שבע שורות, אבל מרביתם קצרים, שהופיעו בספריו הקודמים של רוני סומק: סונו. נוטה, אספלט (הוצאת מסדה). והוא ספר תל-איבי, עירוני עד יסודי יסודותיו, לא רק בשל נושאי השירים והמצלמה האמנותית שקלטה כאן תמונות מאלבום-הצילומים של תלאיבי של חתונות, של טיח מתקלף, בתים מתפוררים ושוארמה.

קלפות ורעניים לבנים המתפצחים מפיו כגונדולות על שלולית ונציאנית ברוח שבין הכביש למדרכה

— של "מאצ'יסטה מקומי" השרוק "לחילת חיב"ה". ארץ-ישראל אחת החליפה את מקומה של ארץ-ישראל אחרת, שחליל הרועים אפשר שהיה "קצה החלום שלה".

כאביר זה שבאגרות, יוצא סומק להגנתה של הרולציניאה הכלה מעט שלו. כישרונו הוא הכישרון המיוחה, הנדיר, לקחת מראות פשוטים — ייצצא מי שיאמר: טריוויואליים — כאלה הנשקפים מכל חלון בעיר, כולל חלון האוטובוס, ולהופכם לגיבורים ראשיים ברדאמה המתחוללת כאן לגנד עינינו.

דבורה שרון

רוני סומק: קצה החלום

ושלא יהיה לנו כל ספק: הרדאמה היא דראמה וגם זמרת-החתונות היא מלכת-הלילה. והיא יודעת זאת: "כשאני טובה עם עצמי / אני גברת כזאת וכשאני רעה אני / זונת מיקרופונים..." מראשיתה שמה שירתו של רוני סומק אמונים לתמיטיקה קבועה כמעט, והיא עושה זאת גם בספר שלפנינו שאף נועד להרגיש את המוקד התימטי התלאיבי. אבל העיקביות מתבטאת לא רק בתימטיקה ולא רק בגיבורים המופרים: רחוב פרישמן, קינג'ג'ורג', בוב דילן, מרילין מונרו, ג'וני וייסמילר — טרזן באחד מגילגוליו הקולנועיים — וכו' וכו'. השיר הסומקי אף הוא בעל זהות בולטת ומוכרת: שלפיות פיטיות של אקרוחן מנוסה, ריתמוס דיבורי קולח וסגירותה לעצמה של השורה השירית, סגירות שאולי יש בה לפעמים גם טעם לפגם, כאשר עצמאות החלק מעידה על הרופש שבשלים. וגם זה: שירו של סומק מתקדם מנקודה לנקודה, או מוטב, מצרף נקודה לנקודה, קטע לקטע, אך אינו צומח, אינו מתפתח מנקודה לנקודה, מקטע לקטע, ועיקרו כסטאטיות, לא בדינאמיקה שלו. ועם זאת, אני ממרתת להרגיש: לפנינו משורר בעל כתיב-יד מוכר משלו, בעל טביעת אצבעות שאין רומה לה וכבר העמידה תלמידים. ועל הכל: קיסמם של שירים אלה הכתובים תלאיבית כובש וסוחף. גם כשהגון מצטמצמים בהיקפם למעין מיניאטורות כסיגנון ההאיכו היפאני:

עוד חורף

בנהר הקרוב סירות צבועות ורד שטות בענין אחר,

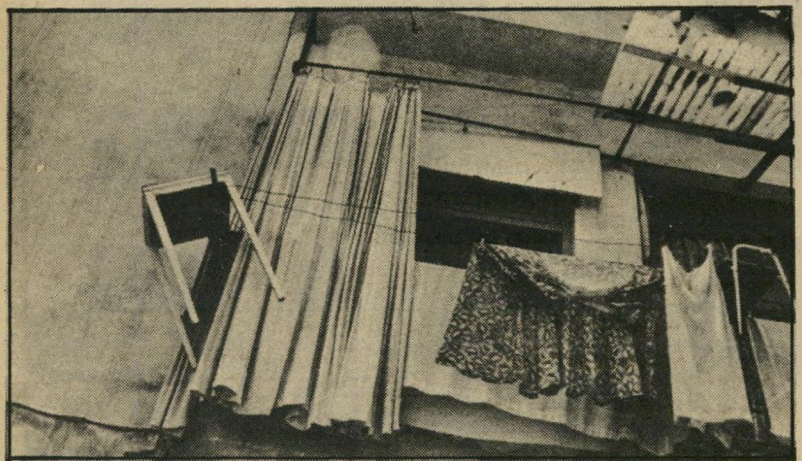
משכיר הסירות עובר עוד חורף בשרוללים מקפלים ותמיד הוא יכול לשאל "מה עם ההולנדית שלך, חזרה?"

כוח הסתכלות, תשומת-לב פרט, העברית המדוברת האידיומאטית (שטות בעניין אחר), ההתערבות המינימאלית של ה"אני" של המשורר בתמונה, המישאלה לאובייקטיביות, למסור דבי רים כהווייתם.

ואף-על-פי-כן מורגש כאן כמונו משורר מאחורי הקלעים של כל אחת מן התמונות שבכאן. ורוני סומק עומד כמו ילד בעל דימיון מפותח ועולם של הקשרים משותפים, עניין של דור וגיל, וצופה במחזה הגדול לפני עיניו, רואה ומקשיב אך "הלילה", בחללים של גשם פתאומי, היא מברבת על מרטין בוכר, "שעה שהירוק של רחוב

שהדבר נראה בימים אלה, ומבלי לאבר את הפי רופוציה, הגילויים הנ"ל, כפי שהם נחשפים ברבריהם/שלטיהם/עצמותיהם של כ-30 קבר צות'מחאה, הם הם הנשמעים כיום ברחבי-הארץ, בהצטרפם יחד לקול ברור המייצג את הנפש השלמה של ארץ-ישראל, ואוכלוסיה זו, המיוצגת על-ידי אותן קבוצות, היא היא ארץ-ישראל השלמה.

ואגב, בזירה זו של המוסר השפוי, חרל להישמע קול הימין, פרט כמונו, לאיזמי הטלפון: שם לא חרל קולו להישמע. ואולם כיום כבר ברור כי איזמים טלפוניים, הכוללים קלות, נאצות וגידופים, או נוכחותם של קומץ אנשי "כך" מול הפגנות הענק של שלום נכשויו. תנועה שהפכה להיות תנועת ארץ-ישראל השפויה, אין בכוחם להחזיר את השד המוסרי אל הבקבוק, שכן משעה שפרץ החוצה, לא ישוב כלעומת שבא, עד שתי-

מירפסת תלאיבית עם כיסא, צילם מיכאל רורברגר, מתוך ספרו של רוני סומק

עלם סיבת הופעתו. ומותר להאמין כי ברבות הימים, בשוך הסערה, תיהפך קומוניקציה איזמה זו, בינינו ובין הפלסטינים, לבסיס של חיים משותפים בין שני העמים בארץ.

הערפאת המוסרי

ככל הנראה, בחברה הפלסטינית כבר נולד ופועל ערפאת חדש, זה המנהל עכשיו את מהלכי המהומות בסמכותיות, בתקיפות ובלא שגיאות. ערפאת חדש זה, המנצח על תיזמור מסובך של שטחים, תיקשורת, מתנות-פליטים, שווקים, תגר יות ומיסגרים, הוא ערפאת שטרם נחשף וכנראה גם לא ייחשף באופן אישי, שכן זהו הערפאת המוסרי של האוכלוסיה הפלסטינית, אוכלוסיה אשר נדרשו לה כ-20 שנה על מנת לגלותו מתגלגל בחוצות כל מחנה ומחנה.

ובענין זה מוכרחים להודות כי מי שמנהל מערכה זו מתוך השטחים, מנהל עד כה מהלכי שחמט מחוכמים, חסרית-קרים. לראשונה בתולדות סיסכוך ישראל-ערב אף הצליח, וברכחו שלו (לא בלי מתיר-דמים יקר), לשתק את המרכבה, את מטוסי האפ-16, ואת עוצמתה הגרעינית של ישראל, בכפותו על כולם כללי-מישחק חרשים. לראשונה הוצבו בזירת-האיי-רועיים: אילוחמה מול נשק, תעוזה אישית מול עליונות מיליטאריסטית, נשים ונערים מול חיילים המצויירים ככל הטכנולוגיות המודרניות. וכך נגלה לפתע על מסכי-העולם גולית המי סורבל נע כמי שנדרש, על כוחו, להסיח את כל אזורי השיריון: קשקשים, מגינים, רמחים וחגי-תות, ולרדוף בידיים ריקות אחרי זאטוטים וריוים. והנה דווקא עתה, בסיומה של המאה ה-20, כאשר אוכלוסית העולם היה בצל האיום הגרעיני, בצל היומניסידי, כלומר, רצח כלל המין האנושי באמצעים טכנולוגיים, מתנהלת כאן, בארץ-הקודש, מילחמת-בראשית מגוחכת, באמצעות אלות ואבנים, שבה נוטלים חלק, ואף נהרגים, נשים, זקנים וטף.

על כורחך אתה מודה כי האלה שבה משתמש הציבור הערבי בשטחים הכבושים, היא חכמה לאין שיעור מו של כוחות צה"ל. האלה החדשה של העם הפלסטיני היא המצלמה. אך מצלמה תמימה זו הפכה להיות אלה פומבית, מסוכנת, מכאיבה ורבת-השפעה, המונחת ללא רחם על המימסר המדיני, בהותירה בו נזקים חמורים, בלתי הפיכים.

שכן זרוע שנסבחה — חזקה עליה שתתאחה כעבור חודש. אבל מדיניות ריקה מתוכן, כוונת הנחשפת עתה לעיני כל, לא תתאחה בידי שום מערכת גנבים הסברתית שבעולם, ותהא משוכ-ללת ורבת-מלל וכזבים ככל שתהא.

שמעון צמרת ■

שאלו המלך מועתק מהעלים. קסם של "אור גנוז כזה של רמזורים", בעיר "שאינו (בה) קוסם, שאין פילים, שאין דרקון". ונאום שהעתיקו את ג'ה-החיות ממקומו "בשביל לחפש שגנה צריך לשמוע עיר אחרת". אבל כאשר רוח עוברת בעצים "בהתגנבות יחידים" — הבל היופי הוא הבל לא "מכאן" ובכל זאת מכאן וההסביבה הזאת" היא "המבליסטי של המלה הראשונה".

ציפי שחרור

תרבות

רפלקס מוסרי וחומייניזם

אל מול ההתקוממות בשטחים ניכרת עתה התקוממות-מוסרית יהודית על כל היבטיה. אמנם התעוררות חובבנית, אישית ומבולבלת, אך כנה וספונטאנית וככל הנראה עד כה, גם לא חסרת תכלית ולא נטולת-השפעה. ואף שאינה עדיין נחלת הציבור כולו, הריה נחשפת, להפתעת הכל, כאחת התופעות החברתיות היותר מעוררות שקרו אצלנו בעשור האחרון, שהיה, ללא ספק, עשור של התקרפות, ריפיון ורפיסות. ומדובר בגילויים מרגשים של תרבות אורחית נאורה, תוך תגובות על יצרים פרימיטיביים, גילויי אנושיות הבאים לידי ביטוי, בצורת אפיק, התאפקות והבלגה, גם אצל חיילינו (להוציא חריגים) המצטווים לא אחת למלא פקודות נוראות העומדות בסתירה מוחלטת להכרתם המוסרית.

שתי התקוממויות אלה, משני עברי המיתרס, הן בשטחים והן בארץ, מתקבלות עתה, למרבה הגיחוך, גם כסוג של דיאלוג בין שני העמים, כסוג של הירברות גמגמנית המתנהלת כתאגים של "כמעט מילחמה" מעל לראשיהם של הפור-ליטיקאים המיקצועיים, קובעי המדיניות. והומא-ניזם זה, כפי שבא לביטוי בכל ההתארגנויות של קבוצות-המחאה בארץ, הוא התקפיטאל הא-מיתי החבו כיספות התודעה הישראלית, והמשתחרר עתה בדרמות רפלקס מוסרי.

ובתודעת הישרדות קטוחה, טראומאטית ומי-סוכנת, כוון של העם היהודי, מרגש לראות כיצד נשמר רפלקס זה בלא תסככים, בלא שייפגע ובלא שיהא נגוע באיידס חומייניסטי כלשהו. ומפתיע גם לגלות, כיצד דינוני הטרנאנספר על צווחות הרקע ההיסטורית של גאולה כה, הסבה-על הגדולה של תסמונת הרדאון המוסרי, אינם מצ-ליחים לחרוד אל רוח העם ולהעמיק את המוסר המונגולואידי בתודעת הציבור. להיפך, ככל